

Monsterseweg 8 en 8b

Gemeente Den Haag

*Bureauonderzoek en inventariserend
veldonderzoek-boringen*

Afdeling Archeologie

Dienst Stadsbeheer

Rapport 1013

Administratieve gegevens

Projectcode:	OCK10b
Gemeente:	Den Haag
Toponiem:	Monstersweg 8
Coördinaten:	74.739 – 452.305; 74.763 – 452.308; 74.768 – 452.280; 74.743 – 452.276
OM-nummer:	39765
Opdrachtgever:	Dienst Stedelijk Ontwikkeling, Gemeente Den Haag.
Uitvoerder:	Afdeling Archeologie, Dienst Stadsbeheer, Gemeente Den Haag Bevoegd gezag: C.B. Bakker, Gemeente Den Haag
Datum veldwerk:	maart 2010
Datum rapportage:	mei 2010
Autorisatie:	J.A. Waasdorp
Beheer en plaats documentatie:	Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer Gemeente Den Haag, Spui 70 Den Haag

Colofon

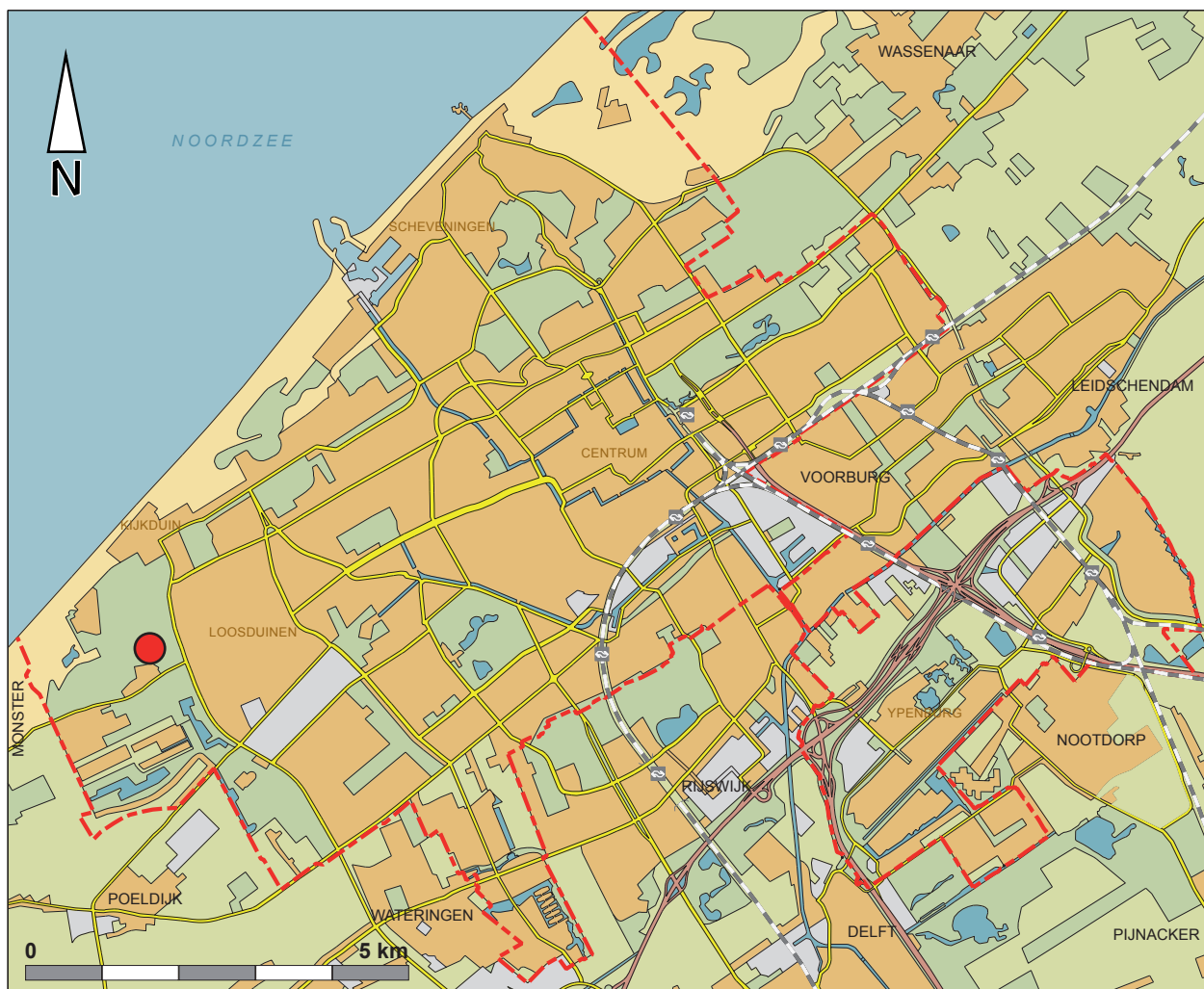
Onderzoek:	Monstersweg 8 en 8b Gemeente Den Haag. Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek-boringen
Auteur:	Y.M. Boonstra (BO) en E.C. Rieffe (IVO-b)
Uitgave:	Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer Gemeente Den Haag
Rapportnummer:	1013

Den Haag, 2010

ISBN: 978-94-6067-041-1

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Bureauonderzoek	6
2.1 Geologie	6
2.2 Archeologie en vroege geschiedenis	7
2.3 Recente geschiedenis en mogelijke verstoringen	10
2.4 De huidige en toekomstige situatie	10
2.5 De gespecificeerde archeologische verwachting	11
3 Booronderzoek	12
3.1 Doelstellingen en methode	12
3.2 Resultaten en interpretatie	12
3.3 Beantwoording onderzoeksvragen	14
4 Conclusies en aanbevelingen	14
Literatuurlijst	15
Historische kaarten	15
Lijst afbeeldingen met verantwoording	15
Bijlage 1: Archeologische perioden	16
Bijlage 2: Boorgegevens	17

Plangebied

Afb. 1 Plangebieden en situering in Den Haag.

1 Inleiding

De Dienst Stedelijke Ontwikkeling (DSO) is van plan om de voormalige jeugdherberg Ockenburgh en het terrein daaromheen te herontwikkelen tot een congrescentrum. Onderdeel hiervan vormt een wellness centrum. Hiertoe wordt de huidige dienstwoning ter hoogte van Monsterseweg 8 gesloopt. Ook de horecagelegenheid “Chalet Ockenburgh”, ter hoogte van Monsterseweg 8b, zal gesloopt gaan worden.

De plangebieden liggen volgens de Nieuwe geologische kaart van Den Haag en Rijswijk in het strandwallenlandschap en hebben volgens de Archeologische waarden en verwachtingenkaart van de gemeente Den Haag een archeologische potentie. Strandwallen werden in de late prehistorie en Romeinse tijd vaak bewoond. De kans dat daarvan nog resten in de bodem verborgen zijn is aanwezig.

DSO heeft aan de afdeling Archeologie van de dienst Stadsbeheer opdracht gegeven om een vooronderzoek voor het plangebied uit te voeren. Dit bestaat uit een Bureauonderzoek (BO) en een Inventariserend veldonderzoek in de vorm van karterende boringen (IVO-b). Dit is een efficiënte werkwijze om de eventueel aanwezige archeologische waarden, de kwaliteit daarvan en de consequenties die een eventuele aanwezigheid van die waarden kunnen hebben in beeld te brengen. Al eerder is een gecombineerd BO en IVO-b uitgevoerd voor het nabij gelegen landhuis en de voormalige jeugdherberg en een apart BO voor Kijkduin-west.¹ Voor zover mogelijk zijn de gegevens hiervan gebruikt voor dit nieuwe onderzoek.

Het BO en het IVO-b zijn uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1. Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied. Dit resulteert in een gespecificeerde archeologische verwachting, op basis waarvan een aanbeveling kan worden gedaan ten aanzien van eventueel archeologisch vervolgonderzoek en/of inrichtingsmaatregelen. Door middel van het IVO-b wordt op non-destructieve manier getoetst of deze gespecificeerde archeologische verwachting klopt. Dit leidt tot een zogenaamde terreinwaardering en een selectieadvies aan het bevoegd gezag.

Voor het onderzoek is, naast de eigen database, tevens het Actuele Hoogtebestand Nederland (AHN), ARCHIS², het Gemeentearchief en het Bodem Informatiepunt geraadpleegd.

Het rapport is als volgt ingedeeld:

Eerst worden in het hoofdstuk Bureauonderzoek de bekende en verwachte archeologische waarden besproken in combinatie met de historische situatie en mogelijke verstoringen. Op basis daarvan is de gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Vervolgens wordt in het hoofdstuk Booronderzoek ingegaan op de uitvoering en de resultaten van het IVO-b. Conclusies gevolgd door een selectieadvies vormen de afsluiting van het rapport. De boorgegevens zijn te vinden in bijlage 2.

1 Boonstra en Rieffe, 2008 en Boonstra 2008.

2 ARCHIS is het archeologische informatiesysteem van het Rijk en wordt beheerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Hierin wordt onder andere vastgelegd: de ligging en aard van een vindplaats, de aangetroffen vondsten en grondsporen, de datering, de wettelijke status van een terrein en de gebieden waar archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden.

2 Bureauonderzoek

Sprake is van twee plangebieden, die circa 275 m uit elkaar liggen. Deze liggen op het Landgoed Ockenburgh en betreffen Monsterseweg 8 (dienstwoning) en 8b (Chalet Ockenburgh) (afb. 1). Eerstgenoemd plangebied omvat circa 1600 m² en laatstgenoemd plangebied circa 800 m². Volgens het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is de maaiveldhoogte bij de Monsterseweg 8 circa 3 m + NAP en bij Monsterseweg 8b circa 0-0,5 m + NAP.

2.1 Geologie

Algemeen

In de Haagse regio komen drie fysisch-geografische regio's bij elkaar. In het uiterste oosten wordt het landschap gedomineerd door het westelijke veengebied. In het westen wordt het landschap beheerst door het duingebied met strandwallen en strandvlaktes, terwijl het zuiden van de regio deel uitmaakt van het zuidwestelijke zeekleigebied.³ Een belangrijk kenmerk van bovengenoemde regio's is dat ze onder invloed van de stijgende zeespiegel hun huidige vorm en uiterlijk hebben gekregen.

Rond 4000 v. Chr. bereikte de zee haar grootste uitbreiding, waarbij de kustlijn liep ter hoogte van de lijn Rijswijk-Voorburg-Leidschendam-Voorschoten en werd gemarkeerd door een strandwal, de oudste in de Haagse regio. Deze strandwal loopt in zuidwestelijke richting door tot in het Wateringse Veld van Den Haag. Als een strandwal hoog genoeg was geworden, kwam duinvorming op gang, de zogenaamde Oude Duinen of Laag van Voorburg.

In de loop van de tijd werd door de vorming van nieuwe strandwallen de kustlijn naar het westen toe verlegd. Dat gebeurde gefaseerd, waardoor tussen de strandwallen lagere gebieden aanwezig bleven, de strandvlaktes. De zee had nog wel toegang tot de lager gelegen strandvlaktes direct zuidelijk gelegen van de strandwal van Den Haag, zoals de kleiige sedimenten die we daar aantreffen bewijzen (Laagpakket van Wormer). Zodra er sprake was van een gesloten kustlijn en de sedimentatie in de strandvlakte vanuit zee stagneerde, kon in de strandvlakte moerasvorming plaatsvinden. Door de verzoeting van het oorspronkelijk zilte landschap werd het gebied geschikt voor moerasbossen.

Circa 2000 v. Chr. waren alle strandwallen gevormd en was het achterland grotendeels afgesloten van de zee. Dit leidde tot een stagnatie in de afwatering. Hierdoor kon zich in de moerassen veen vormen, het zogenaamde Hollandveen. Dit veenpakket dat plaatselijk enkele meters dik is, bedekte uiteindelijk het hele gebied met uitzondering van de hoogste delen van de strandwallen. In de loop van het eerste millennium voor Christus kwam aan die ontwikkeling een einde. Het strandwallenlandschap werd na de vorming onderbroken door getijdegeulen in de zuidelijke regio, waarbij in het laatste millennium voor Christus tot in de late middeleeuwen in de strandvlaktes direct zuidelijk van de strandwal van Den Haag wederom gefaseerd klei werd afgezet. Deze afzettingen worden tot de Gantellaag en Laag van Poeldijk gerekend en vormen onderdeel van het Laagpakket van Walcheren.

Na het eerste millennium na Christus raakte de zee grotendeels haar invloed op het achter de duinen gelegen gebied kwijt, waardoor de sedimentatie hier ophield.

3 Berendsen 2005.

In het strandwallenlandschap zijn in de middeleeuwen grote veranderingen opgetreden. Zware stormen zorgden voor kustafslag, waarbij een deel van de Oude Duinen werd opgeruimd. Het vrijkomende zand werd door de zee weer op het land teruggebracht, waarna de wind het verder transporteerde. Hierdoor is de kustlijn naar het zuidoosten opgeschoven. Door deze grote verstuingen raakte het oude landschap met een dik pakket zand overdekt. Dit proces vond plaats over een periode van meerdere eeuwen. De reliëfrijke afdekkende zandlaag wordt Jonge Duinen of Laag van Den Haag genoemd.⁴

Plangebied

De plangebieden zijn gelegen in het boven beschreven strandwallenlandschap. Volgens de Nieuwe geologische kaart van Den Haag en Rijswijk bevinden beide zich op een strandwal, gescheiden van elkaar door een smalle strandvlakte.⁵ De bodem bestaat uit de Laag van Voorburg, waarop eventueel een deklaag van de Laag van Den Haag is gelegen (afb. 2).

2.2 Archeologie en vroege geschiedenis

De Archeologische waarden- en verwachtingenkaart van de gemeente Den Haag geeft voor de plangebieden een archeologische verwachting aan. Deze verwachting is toegekend vanwege de situering in het strandwallenlandschap.⁶

Dit landschap werd vanaf de prehistorie al gebruikt door de mens. De strandwallen waren namelijk uiterst geschikt als bewoningsplek, vanwege de hogere positie in het landschap. De duinen werden geschikt gemaakt voor akkerbouw, terwijl de lager gelegen strandvlaktes werden gebruikt als weidegronden. Daarnaast bood het landschap nog tal van ‘wilde’ voedselbronnen en kon men langs de kust aan visvangst doen.

Voor het Haagse strandwallenlandschap geldt in het algemeen dat vanaf 0,5 m tot 3,5 m + NAP archeologie kan worden aangetroffen, met name in de top van de Oude Duinen.

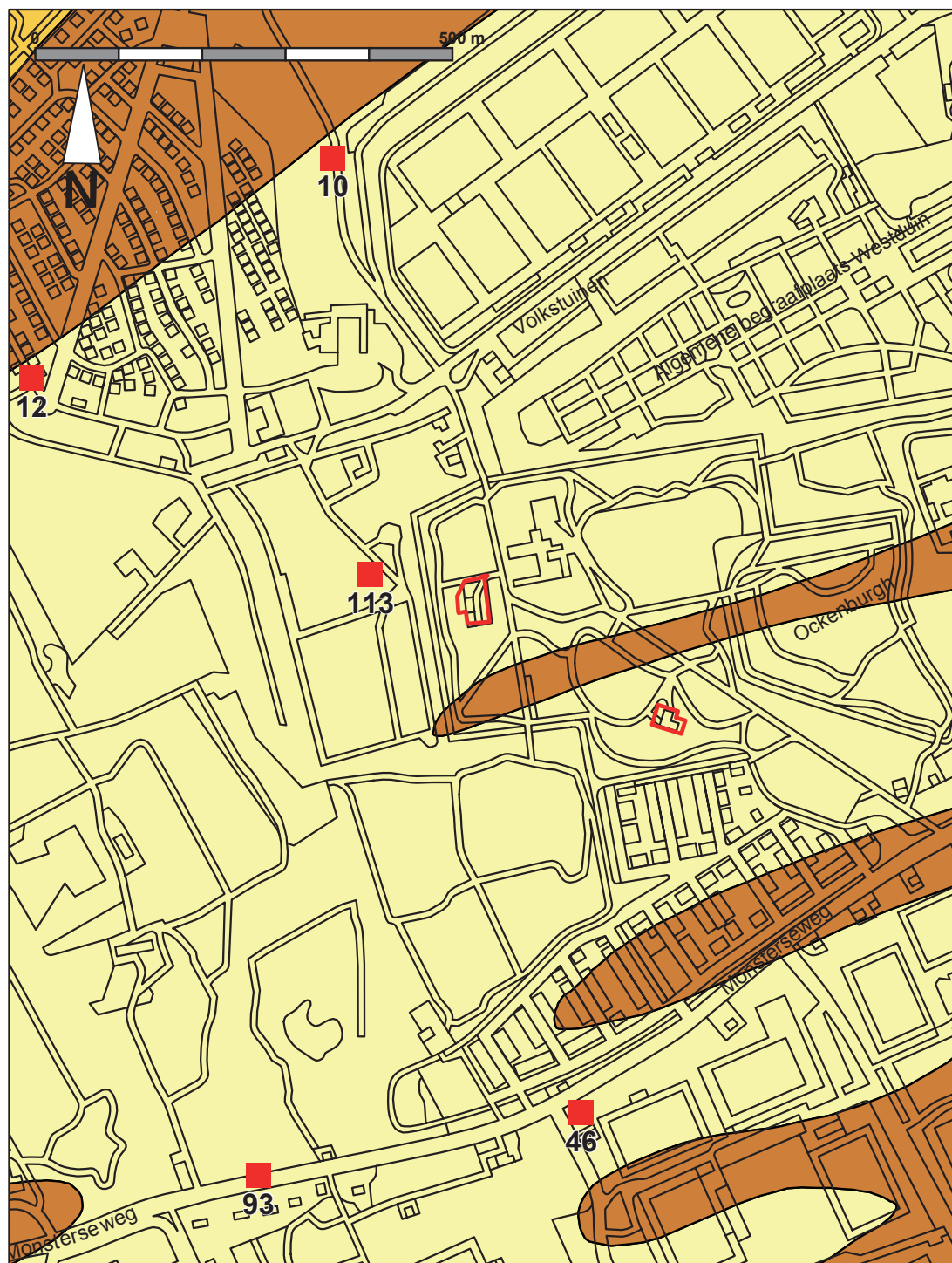
Vrij snel na het ontstaan werden de strandwallen in gebruik genomen. Zo zijn op de oudst bewaard gebleven strandwal bij Rijswijk-Voorburg vindplaatsen aangetroffen vanaf het neolithicum. In het plangebied is alleen sprake van jongere strandwallen. Hier stamt de vroegste bewoning uit tenminste de bronstijd of ijzertijd. Deze bewoning kan zich, al dan niet onderbroken, voortzetten tot in de nieuwe tijd.

Binnen de plangebieden zijn geen archeologische vondsten gedaan. In de directe omgeving ten westen en ten zuiden van het onderzoeksgebied zijn vindplaatsen bekend uit de prehistorie, voornamelijk in de vorm van nederzettingsterreinen en/of akkerarealen (afb. 2).

4 Van Veen en Waasdorp 2000; Vos, Rieffe en Bulten 2007.

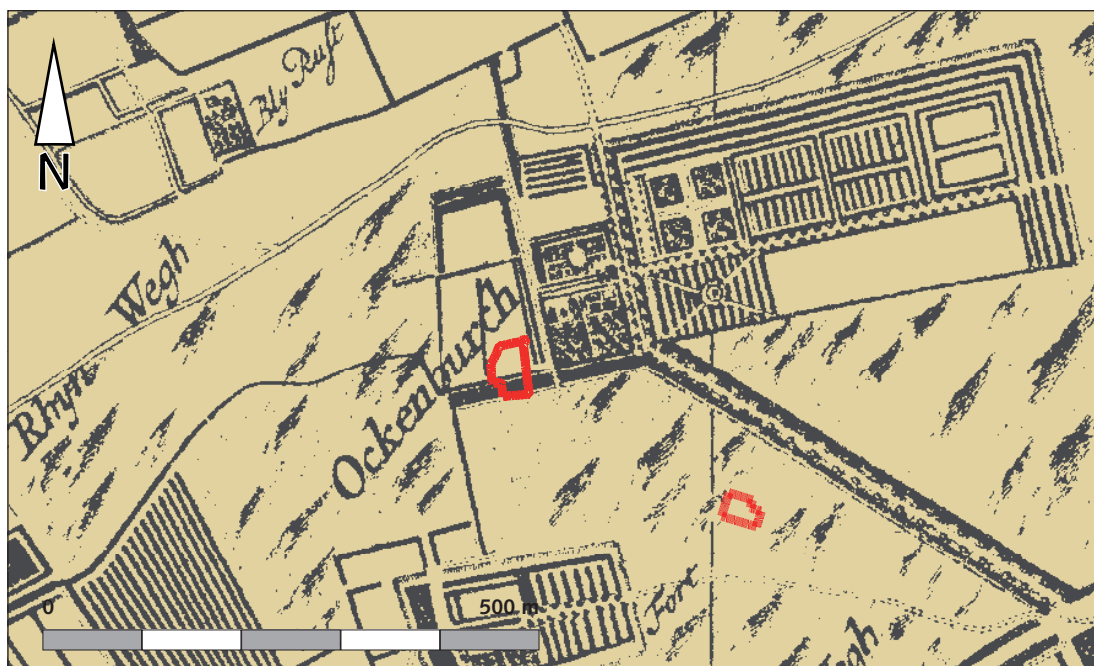
5 Vos, Rieffe en Bulten 2007.

6 De archeologie van het strandwallengebied is van belang. Volgens de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie is er namelijk een kennislacune op dit gebied. Met name overgangsgedebieden van strandwal naar strandvlakte zijn bijzonder waardevolle onderzoeksgebieden, zowel vanwege de relatief gave toestand (afdekking met veen) als vanwege de goede conservering van organisch materiaal. Een goede conservering geldt ook voor die delen, zoals het plangebied, die zijn gelegen binnen het overstuivingsgebied van de Jonge Duinen. Hier zijn eventuele vindplaatsen bedekt met een beschermende laag dekzand, hetgeen de archeologische verwachting ten goede komt.

- Plangebied
- Bekende vindplaatsen, incl. volgnr. conform van Veen en Waasdorp 2000
- Geologie
- Hollandveen op de Laag van Voorburg of Laag van Rijswijk
- Laag van Den Haag, > 2 m op Hollandveen en oudere afzettingen
- Laag van Voorburg aan of dicht onder het maaiveld

Afb. 2 Uitsnede uit de Nieuwe geologische kaart van Den Haag en Rijswijk met plangebieden en vindplaatsen.

Afb. 3 Uitsnede uit de kaart van Kruikius (1712) met daarop bij benadering aangegeven de locatie van de plangebieden.

Zo bevindt zich circa 100 m noordwestelijk van de dienstwoning een ijzertijdvindplaats.⁷ Op circa 400 m afstand, eveneens in noordwestelijke richting, bevinden zich de elkaar deels overlappende vindplaatsen Ockenburgh⁸ en Ockenrode/Solleveld⁹ met archeologische waarden uit de ijzertijd (akkers en graven), de Romeinse tijd (Romeins fort en burgernederzetting) en de vroege middeleeuwen (nederzetting). Op het golfterrein van Ockenburgh, circa 500 m noordelijk van de dienstwoning, bevindt zich een inheems-Romeinse vindplaats.¹⁰ Zuidelijk en zuidwestelijk van het onderzoeksgebied, aan de Monsterseweg, bevindt zich tenslotte een vindplaatsen uit de ijzertijd en late middeleeuwen (nederzettingen en akkers)¹¹ en een vindplaats met vondsten uit de bronstijd, de ijzertijd en mogelijk zelfs het laat-neolithicum.¹²

De plangebieden maken deel uit van het landgoed Ockenburgh. Dit werd gesticht door Jacob Westerbaen rond 1650. Het landhuis werd vermoedelijk op de plaats van een voorganger, een boerderij, gebouwd. Op de kaart van Delfland uit 1712 wordt het landgoed Ockenburgh

7 Waarneming door de gemeente Den Haag in 1995, waarbij een cultuurlaagje met enkele scherven werd aangetroffen. Het betreft hier vindplaats nr. 113 (Van Veen en Waasdorp 2000).

8 De Romeinse vindplaats is deels opgegraven door Holwerda, destijds werkzaam bij het RMO, in de jaren 1930-1936 en door de afdeling Archeologie in 1987 en in 1993-1997. Het betreft hier vindplaats nr. 12 (Van Veen en Waasdorp 2000, p. 37).

9 Het betreft hier vindplaats nr. 87 (Van Veen en Waasdorp 2000, p. 59).

10 Er is een cultuurlaag met aardewerk aangetroffen. Het betreft hier vindplaats nr. 10 (Van Veen en Waasdorp 2000, p. 36).

11 Naast een waarneming in 1990, werd hier door de gemeente Den Haag in 2004 een opgraving uitgevoerd (Bulten 2005, p. 196). Het betreft hier vindplaats nummer 93 (Van Veen en Waasdorp 2000, p. 61).

12 Het betreft hier twee waarnemingen vlak bij elkaar gedaan door een particulier in 1968 en door de gemeente Den Haag in 1990. Er werd op verschillende plaatsen een opeenvolging van cultuurlagen aangetroffen, waarin aardewerk. Het betreft hier vindplaats nummer 46 (Van Veen en Waasdorp 2000, p. 47).

aangeduid met bebouwing omgeven door een landschapspark (afb. 3). Direct westelijk van het landhuis bevond zich verkaveld terrein, aan de zuidzijde begrensd door een brede sloot. Hier bevindt zich het plangebied van Monsterseweg 8. Het terrein van Monsterseweg 8b was gelegen in een ongerept duinareaal, gelegen tussen de hofstede Santvoort en de oprijlaan van het landgoed Ockenburgh.

De hofstede Santvoort is rond 1800 in het landgoed van Ockenburgh opgenomen en werd in de 19de eeuw afgebroken. Ook Santvoort werd gesticht op een plek van een voormalige boerenplaats zoals blijkt uit oude transportakten en kaartboeken.¹³ Op de plaats van het voormalige Santvoort bevindt zich nu het Hyacinthenbos.¹⁴ Van Santvoort resten zeldzame wallen, die ter bescherming tegen zandverstuivingen werden aangelegd.

2.3 Recente geschiedenis en mogelijke verstoringen

De recente geschiedenis van het plangebied wordt beschreven om vast te stellen of er verstoringen van de bodemopbouw hebben plaatsgevonden waardoor eventuele archeologische waarden verloren zijn gegaan. De ontwikkelingen van na 1800 zelf worden door de afdeling archeologie van de gemeente Den Haag niet als onderzoekswaardig beschouwd. Voor deze periode zijn andere, meer geschikte bronnen beschikbaar.

Zoals gezegd gaat het in de periode van vóór 1800 om twee onbebouwde percelen, waarvan één is gelegen op verkaveld terrein en de ander in duin. In de loop van de 19de eeuw werd op het terrein Monsterseweg 8 een gebouw, de dienstwoning, geconstrueerd. Op een topografische militaire kaart uit 1892 (Bonneblad 458) wordt deze woning aangegeven. Ter hoogte van Monsterseweg 8b wordt weidegrond aangegeven met een smalle bosstrook (afb. 4). Er worden geen duinen meer aangegeven. Het terrein lijkt in ieder geval geëgaliseerd te zijn en mogelijk ook afgezand. Direct zuidelijk was namelijk een vaart gelegen die onderdeel vormde van een vaartensysteem, die voor een deel aan het eind van de 19de eeuw zijn aangelegd ten behoeve van afzandingen in het gebied. De lage NAP-waarden volgens de AHN in het plangebied ondersteunen het vermoeden dat het terrein is afgezand. Rond de jaren vijftig van de vorige eeuw werd het terrein van Monsterseweg 8b bebouwd (het huidige Chalet Ockenburgh). Er zijn sindsdien geen grote veranderingen meer geweest binnen de twee plangebieden.

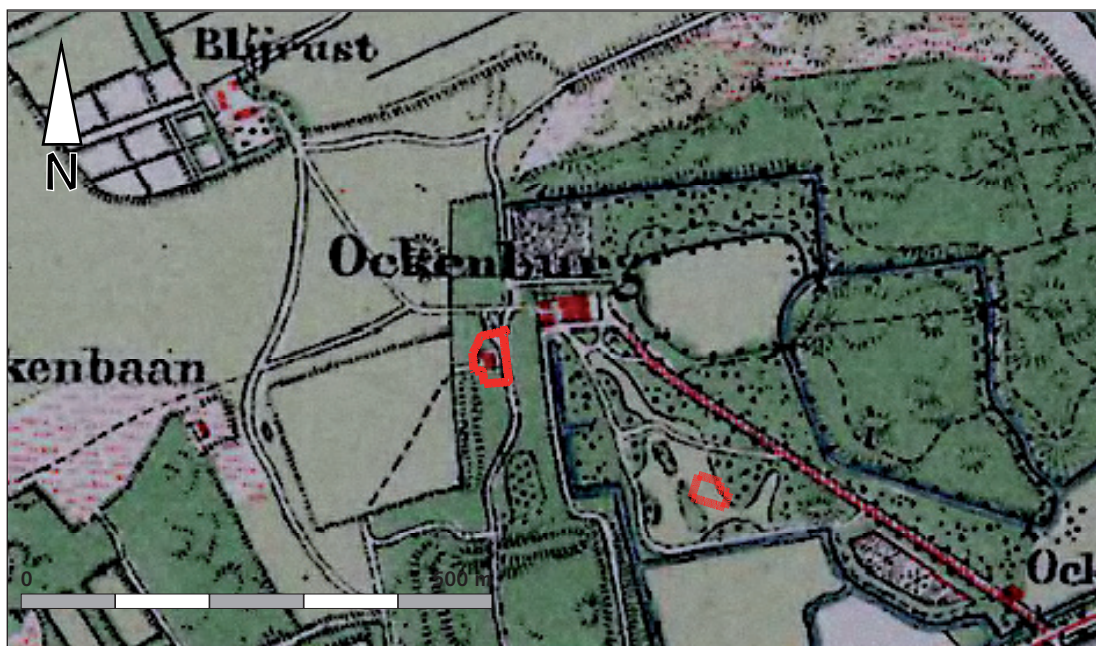
Er zijn geen gegevens bekend met betrekking tot eventuele bodemverontreinigingen.

2.4 De huidige en toekomstige situatie

De hierboven geschetste situatie bestaat nog steeds; beide plangebieden betreffen bebouwd terrein. Deze bebouwing zal worden gesloopt. Er zal een wellness centrum gerealiseerd worden op de plaats van de dienstwoning (Monsterseweg 8). Hierbij zal een grote kelder aangelegd worden. Wat er met het terrein van het Chalet Ockenburgh (Monsterseweg 8b) gaat gebeuren, is nog niet bekend.

¹³ Anoniem 2007, p. 6-7.

¹⁴ Koopmans 2000, p. 53-55.

Afb. 4 Uitsnede van de topografische militaire kaart uit 1892 (Bonneblad 458) met daarop bij benadering aangegeven de locatie van de plangebieden.

2.5 De gespecificeerde archeologische verwachting

De twee plangebieden hebben op grond van de ligging op een strandwal een archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf het laat-neolithicum tot en met de nieuwe tijd. Hierbij kan met name gedacht worden aan nederzettingen en akkerarealen.

De exacte diepteligging van de eventuele archeologische waarden is onbekend. In het algemeen geldt dat archeologische niveaus in het duingebied voor het overgrote deel tussen 0,5 en 3,5 m + NAP liggen en zich vooral bevinden in de top van het oude duinniveau (Laag van Voorburg). Het terrein van Monsterseweg 8 is gelegen volgens de AHN op circa 3 m + NAP, waardoor hier archeologische waarden te verwachten zijn. Aangezien het gebied ter hoogte van Monsterseweg 8b volgens de AHN gelegen zou zijn tussen 0-0,5 m + NAP, is de kans klein dat hier zich nog archeologische waarden bevinden.

Om te toetsen of er daadwerkelijk archeologische waarden aanwezig zijn ter hoogte van Monsterseweg 8 is een inventariserend onderzoek in de vorm van archeologische grondboringen uitgevoerd. Tevens is getoetst of de verwachting dat het terrein van Monsterseweg 8b geen archeologische waarden (meer) kent, vanwege de veronderstelde lage ligging op basis van de AHN, juist is.

3 Booronderzoek

3.1 Doelstellingen en methode

Het doel van het uitgevoerde booronderzoek was de gespecificeerde archeologische verwachting te toetsen. Daartoe moest op de volgende vragen uit het plan van aanpak een antwoord worden geformuleerd:

1. Hoe goed is de bodemopbouw bewaard gebleven?
2. Hoe ziet de bodemopbouw eruit?
3. Zijn er archeologische niveaus aanwezig? En zo ja, wat is de aard, ouderdom en omvang daarvan?
4. In welke mate stemmen de resultaten overeen met de geologie, zoals afgebeeld op de Nieuwe geologische kaart van Den Haag en Rijswijk?
5. Ligt het gebied rond “Chalet Ockenburgh” inderdaad zo laag als de webversie van het AHN lijkt aan te geven?

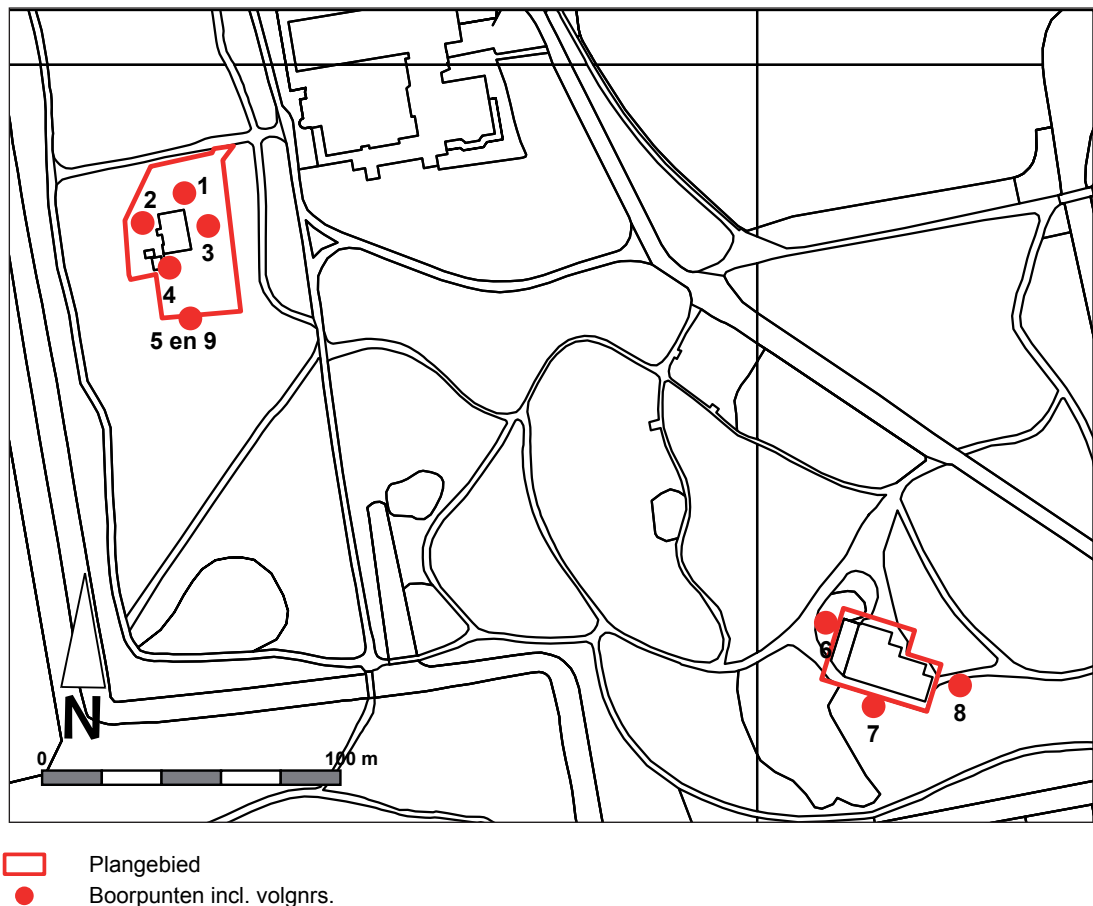
Het plangebied voor het “wellness centrum” is 700 m². Daarnaast is rond “Chalet Ockenburgh” booronderzoek uitgevoerd. Dit terrein is ongeveer 1200 m² groot. Hoewel voor dit terrein nog geen concrete (bouw)plannen bestaan, werd het door DSO op prijs gesteld om ook van dit terrein de archeologische waarde te bepalen.

Voor het onderzoek zijn 9 boringen uitgevoerd. 8 hiervan zijn uitgevoerd als edelmanboring. Ter hoogte van de boringen 4 en 5 is een kleine profielkuil (“boring 9”) gegraven om de aldaar aangetroffen bodem beter te kunnen interpreteren.

Alle boringen zijn aan de hand van terreinkenmerken in het RD-net geplaatst en ten opzichte van een putdeksel met een bekende NAP-hoogte gewaterpast. De boringen zijn beschreven conform de Archeologische Sediment Beschrijvingsmethode (ASB). In afbeelding 5 is de locatie van deze boringen weergegeven. In bijlage 2 worden de boorbeschrijvingen weergegeven.

3.2 Resultaten en interpretatie

Ter hoogte van het geplande “wellness centrum” bestaat de ondergrond onder een laag geroerde aarde uit duinzand. De dikte van de geroerde laag is variabel. Ter hoogte van boring 1 is ze 1,5 m dik, ter hoogte van de boringen 4, 5 en 9 is de geroerde laag ongeveer 0,3 m dik. In de boringen 2 en 4 is een dunne laag zand aangetroffen die tot de Laag van Den Haag gerekend wordt. Daaronder ligt een laag zand die tot de Laag van Voorburg gerekend wordt. In de top van die laatste is sprake van enige bodemvorming. In boring 5 is enkel duinzand van de Laag van Voorburg aangetroffen. Ook hier is in de top van deze laag sprake van bodemvorming. In deze boring is ook een dunne laag (strandvlakte)veen aangeboord. Het zand onder deze veenlaag kent een vergelijkbare korrelgrootte sortering als het zand boven deze veenlaag en is daarom ook als duinzand geïnterpreteerd. Ook dit zand behoort tot de Laag van Voorburg. De bodemopbouw van boring 3 is moeilijker te duiden, mogelijk is ook in deze boring sprake van een dikke laag geroerde grond en begint de ongestoorde bodemopbouw pas rond 1,5 m onder maaiveld (1,4 m + NAP).

Afb. 5 De twee plangebieden met boorpunten.

De gegevens van de boringen 4 en 5 wijzen op een goed ontwikkelde bodem op de Laag van Voorburg op een diepte van ongeveer 2,35 m + NAP. In geen van beide boringen zijn archeologische indicatoren in de vorm van houtskool, aardwerk, bot en dergelijke, aangetroffen. Omdat in de nabijheid van het plangebied een vindplaats uit de ijzertijd ligt, is de bodemopbouw van de boringen 4 en 5 door middel van een profielkuiltje ("boring 9") nader onderzocht. Deze kuil lag vrijwel op de locatie van boring 5. Op die manier werd de exacte aard van de aangetroffen bodem duidelijk. Het bleek te gaan om een volledig natuurlijke bodemopbouw, zonder aanwijzingen voor antropogene beïnvloeding.

Ter hoogte van het "Chalet" zijn drie boringen uitgevoerd (nrs. 6 – 8). Het terrein ligt hier aanzienlijk lager dan ter hoogte van het geplande "wellness centrum". Twee boringen (nrs. 6 en 7) laten een bodemopbouw zien die tot iets boven NAP of dieper verstoord is. Daaronder is sprake van zand. Of het hier om duin- of strandzand gaat, kon niet worden vastgesteld omdat het zand uit de boor wegliep. In boring 8 bestond alleen de bovenste 10 cm uit geroerde grond. Daaronder is de oorspronkelijke bodemopbouw wel bewaard gebleven. Onder een laag (vermoedelijk) stuifzand is in deze boring nog een sterk gecompacteerd laagje veen (strandvlakteveen) aanwezig. Geen van deze boringen leverde archeologische indicatoren op.

3.3 Beantwoording onderzoeksvragen

Op basis van het uitgevoerde booronderzoek kunnen de onderzoeksvragen (zie 3.1) worden beantwoord:

1. Ter hoogte van het geplande “wellness centrum” is de bovenste 30 cm tot 1,5 m van de bodem geroerd. Op een diepte van ongeveer 2 m + NAP is op deze plaats een humeuze bodem in de top van de Laag van Voorburg aangetroffen. In boring 1 is deze vrijwel zeker verstoord. In boring 3 is deze laag mogelijk verstoord.
Rond het “Chalet” is de bodemopbouw tot op of iets onder 0 m NAP verstoord geraakt.
2. Beide gebieden laten zich beschrijven als duinterrein. In twee boringen is een dun laagje veen, ingesloten in duinzand aangetroffen. Dergelijke geïsoleerde dunne laagjes veen zijn vaker aangetroffen in het Haagse kustgebied en laten zien dat in de Oude Duinen lokaal zeer vochtige tot natte omstandigheden voorkwamen in de vorm van vennetjes waar veenvorming op kon treden.
Mogelijk is het veenbandje ter hoogte van het “Chalet” onderdeel van een wat uitgebreider veen voorkomen dat op de geologische kaart van Den Haag en Rijswijk ongeveer 50 m noordelijker staat afgebeeld. In dat geval gaat het om “echt” strandvlakteveen.
3. Bij het booronderzoek zijn geen archeologische indicatoren en/of niveaus aangetroffen.
4. De aangetroffen bodemopbouw van het gebied rond het geplande “wellness centrum” stemt goed overeen met de verwachte bodemopbouw. Dat zelfde geldt voor het gebied rond het “Chalet”, hier is echter wel veel zand verdwenen door afzandingen.
5. Het gebied rond “Chalet Ockenburgh” ligt 0,4 tot 0,8 m + NAP, de dikte van de geroerde bovenlaag blijkt op die plaats tussen 0,10 en 0,95 m dik. De kans dat in dit laaggelegen deel dus nog archeologische resten aanwezig zijn is bijzonder klein.

4 Conclusies en aanbevelingen

Om vast te stellen of archeologische waarden aanwezig zijn binnen de twee plangebieden, is door de afdeling Archeologie van de Gemeente Den Haag een Bureauonderzoek in combinatie met een Inventariserend veldonderzoek-boringen uitgevoerd.

Bij het bureauonderzoek is vastgesteld dat de twee plangebieden op grond van de ligging op een strandwal een archeologische verwachting hebben voor vindplaatsen vanaf het laat-neolithicum tot en met de nieuwe tijd. Hierbij kan met name gedacht worden aan nederzettingen en akkerarealen. Om de archeologische verwachting te toetsen is een Inventariserend veldonderzoek-boringen uitgevoerd ter plekke van de twee deellocaties. Hieruit is gebleken dat beide plangebieden geen archeologische verwachting (meer) kennen.

Bovenstaande maakt duidelijk dat in beide deelgebieden geen archeologische waarden verwacht worden. Daarom wordt geadviseerd om de plangebieden vrij te geven.

Literatuurlijst

- Anoniem, 2007, 'De Barones van Ockenburgh en de galg van Monsterambacht' in: *Westlands Streekhistorie* 16. p. 6-7.
- Berendsen, H.J.A., 2005, *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. (Fysische geografie van Nederland). Assen.
- Boonstra, Y.M., 2008, *Kijkduin-west. Gemeente Den Haag. Bureauonderzoek inventarisatie archeologische waarden*. (Rapportnummer 0811). Den Haag.
- Boonstra, Y.M. en E.C. Rieffe, 2008, *Landhuis Ockenburgh. Gemeente Den Haag. Bureauonderzoek archeologische waarden en inventariserend veldonderzoek-boringen*. (Rapportnummer 0808). Den Haag.
- Bulten, E.E.B., 2008, *Definitief archeologisch onderzoek bij de Monsterseweg 29-37 Gemeente Den Haag. Bewoningssporen uit de ijzertijd en late middeleeuwen*. (Rapportnummer 0812). Den Haag.
- Veen, M.M.A van, en J.A. Waasdorp, 2000, *Archeologische-geologische kaart van Den Haag*. (Haagse Oudheidkundige Publicaties 5). Den Haag.
- Vos, P.C., E.C. Rieffe, en E.E.B. Bulten, 2007, *Nieuwe geologische kaart van Den Haag en Rijswijk*. Den Haag.

Historische kaarten

- Kruikius, Kaart van Delfland 1712*. Heruitgave 1988, Alphen aan den Rijn.
- Topografische militaire kaart 1892, Bonneblad 458*.

Lijst afbeeldingen met verantwoording

Afb. 1	Plangebieden en situering in Den Haag. <i>Gemeente Den Haag</i> .
Afb. 2	Uitsnede uit de Nieuwe geologische kaart van Den Haag en Rijswijk met plangebieden en vindplaatsen. <i>Gemeente Den Haag</i> .
Afb. 3	Uitsnede uit de kaart van Kruikius (1712) met daarop bij benadering aangegeven de locatie van de plangebieden. <i>Gemeente Den Haag</i> .
Afb. 4	Uitsnede van de topografische militaire kaart uit 1892 (Bonneblad 458) met daarop bij benadering aangegeven de locatie van de plangebieden. <i>Gemeente Den Haag</i> .
Afb. 5	De twee plangebieden met boorpunten. <i>Gemeente Den Haag</i> .

Bijlage 1: Archeologische perioden

Periode	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	1500 na. Chr.-heden
Late middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 v. Chr. - 450 na Chr.
IJzertijd	800 -12 v. Chr.
Bronstijd	2000 - 800 v. Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300 - 2000 v. Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800 - 4900 v. Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000 - 8800 v. Chr.

Bijlage 2: Boorgegevens

Legenda

x	Verstoord	1	geringe hoeveelheid
Vz3	Veen sterk zandig	2	matige hoeveelheid
Zs1	Zand zwak siltig	3	grote hoeveelheid

Boornummer	Expr1	Expr2	Laag	Hoofdkleur	Bijkleur	tint	HK	AW	Hu	Fe	Opm
1	3.10	1.60	x								
	1.60	0.10	Zs1	grijs	geel	licht					schoon
2	3.00	2.40	x								
	2.40	2.20	Zs1	grijs					1		vuil
	2.20	1.00	Zs1	geel		licht					
	1.00	0.10	Zs1	grijs	geel	licht					
3	2.90	1.90	x								
	1.90	1.80	Zs1	grijs	bruin	donker			2		
	1.80	1.60	Zs1	grijs		licht				1	
	1.60	1.40	Zs1	grijs	geel	licht					
	1.40	0.90	Zs1	grijs	bruin					1	
	0.90	0.00	Zs1	grijs		licht					
4	2.95	2.65	x								
	2.65	2.35	Zs1	geel							schoon
	2.35	2.25	Zs1	grijs	bruin				2		
	2.25	2.10	Zs1	grijs		donker			2		
	2.10	2.05	Zs1	grijs	bruin	licht					overgang naar laag erboven geleidelijk
	2.05	1.90	Zs1	grijs		licht					schoon
	1.90	1.55	Zs1	grijs	geel	licht					
	1.55	0.45	Zs1	grijs	geel	zeer licht					
5	2.80	2.50	x								
	2.50	1.70	Zs1	grijs	bruin	licht					
	1.70	1.60	Zs1	bruin		donker			3		
	1.60	1.55	Vz3	bruin		donker					
	1.55	0.80	Zs1	grijs	bruin						nat.
6	0.65	0.15	x								
	0.15	-0.25	Zs1	geel		licht					
7	0.45	-0.50	x								
	-0.50	-0.65	Zs1	grijs		zeer licht					
8	0.45	0.35	x								
	0.35	-0.05	Zs1	grijs	bruin				2		
	-0.05	-0.45	Zs1	grijs							
	-0.45	-0.50	Vz3	bruin							
	-0.50	-0.65	Zs1	grijs							
9	2.80	2.50	x								
	2.50	1.70	Zs1	grijs	bruin	licht					

